

คุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ

พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

QUALITY OF LIFE OF RESIDENTS IN THE BAAN PRACHARATH RIM KHLONG HOUSING
PROJECT, SAN CHAO PHO SOMBUN COMMUNITY, PHAHONYOTHIN 54,
SAI MAI DISTRICT, BANGKOK.

กาญจลดา ทิมหอม^{1*} ณัฏฐา เกิดทรัพย์² และ ภูมิพัฒน์ ตระกูลทัศน์เจริญ³

¹ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

² อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

³ อาจารย์สาขานิเทศศาสตร์และดิจิทัลมีเดีย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Kanlada Timhom^{1*} Natta Kertsup² and Phumipat Trakooltasjaroen³

¹ Bachelor of Public Administration Students, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Phranakhon Rajabhat University

² Professor of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University

³ Professor of Communication and Digital Media, Faculty of Liberal Arts, Krirk University

*E-mail: kanladatimhom@gmail.com

Received: 23-01-2026

Revised: 30-03-2026

Accepted: 31-03-2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง 2) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต และ 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนจำนวน 171 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือประธานและคณะกรรมการชุมชน 5 คน ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาและอนุมาน และวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการสรุปและตีความเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) โดยปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และด้านชีวิตความเป็นอยู่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในระดับสูง (r = .587**) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้และเสริมศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีรายได้แน่นอน 2) การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและ

แก้ปัญหาาร่วมกัน และ 3) การพัฒนาสภาพแวดล้อม ให้สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต ประชาชน โครงการบ้านประชารัฐริมคลอง

Abstract

This study aims to examine: 1) the quality of life of residents in the Ban Pracharath Rim Khlong Housing Project, 2) the factors influencing their quality of life, and 3) the development guidelines for improving the quality of life among residents in the San Chao Pho Sombun community. The sample comprised 171 residents, with five key informants including the community leader and committee members. A mixed-methods approach was employed. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics frequency, percentage, mean, standard deviation and inferential statistics t-test, F-test, and Pearson's correlation coefficient, while qualitative data were analyzed through content analysis and interpretation. The quantitative findings indicated that the overall quality of life of residents was at a high level ($\bar{X}=4.13$), and the influencing factors were also rated at a high level ($\bar{X}= 4.00$). Personal demographic variables had a statistically significant effect on quality of life. Moreover, the aspect of living conditions showed a strong positive correlation with quality of life ($r = .587^{**}$). The qualitative findings suggested three key strategies for quality of life development: (1) Occupational promotion, aimed at increasing income and enhancing self-reliance, particularly among individuals with unstable employment; (2) Community empowerment, through fostering participation in decision-making, development initiatives, and problem-solving processes, despite limited engagement from some residents; and (3) Environmental improvement, involving the development of clean, safe, and livable surroundings, with a focus on upgrading basic infrastructure and public space management within the community.

Keywords: Quality of Life, Populations, Ban Pracharath Rim Khlong Housing Project

ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

สืบเนื่องจากประเทศไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากประเทศเกษตรกรรมสู่ความเป็นชุมชนเมือง ในขณะที่การพัฒนาังเกิดความไม่เท่าเทียมและเป็นวงแคบ ส่งผลให้การกระจายความเจริญนั้นยังคงกระจุกตัวอยู่

เพียงภายในพื้นที่เมืองหลวงของประเทศ ด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงอพยพจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานหาเลี้ยงชีพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น เมื่อผู้คนจากหลากหลายพื้นที่ต่างทยอยเข้ามาอาศัยภายในกรุงเทพมหานครโดยไม่มีที่อยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายและขาดความมั่นคง ทำให้ต้องหาที่พักอาศัยตามที่พอจะหาได้ หลายคนจึงเลือกที่จะอาศัยอยู่ตามริมคลอง เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรและมีระบบสาธารณูปโภคที่สะดวกสบาย โดยที่ดินริมคลองนั้น ๆ ต่างก็เป็นที่ดินสาธารณะและที่ดินราชพัสดุของกรมธนารักษ์ ภายใต้สังกัดกระทรวงการคลัง จึงกลายเป็นการอาศัยอยู่อย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายส่งผลให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ซึ่งมีความเสี่ยงว่าจะถูกไล่ที่อยู่เสมอ โอกาสในการสร้างความมั่นคงในการตั้งถิ่นฐานลดน้อยลง และการดำรงชีวิตของครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในเมืองมีความไม่แน่นอนทำให้ต้องทำงานหาเงินอยู่เป็นบอยครั้ง (Community Organizations Development Institute (Public Organization), 2024)

เนื่องจากตามที่รัฐบาลมีนโยบายสำคัญเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดและการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำน้ำสาธารณะ กรมธนารักษ์ ในฐานะหน่วยงานที่ดูแลที่ดินราชพัสดุริมคลองที่มีประชาชนบุกรุกเข้าไปสร้างบ้านเรือนริมคลอง จากการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวได้กำหนดให้ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ 54 เป็นชุมชนนำร่องในการจัดทำโครงการ ในเขตสายไหม ทางชุมชนเองมีความพร้อมให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และคาดหวังว่าหากได้รับการพัฒนาตามโครงการนี้ จะช่วยให้คนในชุมชนริมคลองนี้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมคลองก็มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบภายในพื้นที่ เกิดเป็นปัญหาชุมชนแออัด อาคารบ้านเรือนปลูกเรียงรายหนาแน่น สภาพบ้านเรือนชำรุดทรุดโทรม มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ภายในที่อยู่อาศัยอยู่มีความคับแคบสกปรก เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดปัญหาหลากหลายประการที่ส่งผลเสียต่อผู้คนที่อยู่อาศัยภายในชุมชน รัฐบาลจึงได้เล็งเห็นความสำคัญในปัญหาดังกล่าวจึงได้อนุมัติแผนการปฏิบัติการ “โครงการบ้านมั่นคงในที่ดินราชพัสดุ” จึงเป็นโครงการที่ริเริ่มขึ้นโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ภายใต้สังกัดกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด ในพื้นที่ดินราชพัสดุและปัญหาการบุกรุกที่ดินราชพัสดุในเขตกรุงเทพมหานครและเขตภูมิภาค มุ่งหวังให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดเกิดการพัฒนาปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย และยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ มีที่อยู่อาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและบูรณาการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ (MGR Online, 2560)

ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ซอยพหลโยธิน 54 เผชิญปัญหาสำคัญหลายประการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งบ้านเรือนของประชาชนจำนวนมากปลูกสร้างอยู่บนที่ดินริมคลองที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และมีลักษณะรุกล้ำลำน้ำสาธารณะ อันเป็นการใช้พื้นที่ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่มีความทรุดโทรม และบางส่วนอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการพังทลาย โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนหรือภาวะน้ำหลากที่ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ของผู้อยู่อาศัย นอกจากนี้ การรुक้าแนวคลองยังส่งผลให้คลองมีสภาพตื้นเขินและแคบลง จนกลายเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี อีกทั้งยังมีปัญหาการทิ้งขยะลงในคลองจากชุมชน ส่งผลให้ระบบระบายน้ำอุดตันและยิ่งซ้ำเติมปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในพื้นที่ให้รุนแรงมากขึ้น นอกเหนือจากปัญหาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมแล้ว ประชาชนในพื้นที่ยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านสิทธิและความมั่นคงในการดำรงชีวิต เนื่องจากประชาชนจำนวนมากไม่มีทะเบียนบ้าน จึงไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐพึงจัดให้ได้อย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิด้านการรักษาพยาบาล การศึกษาของบุตรหลาน หรือการได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ นอกจากนี้ สถานภาพการอยู่อาศัยของประชาชนยังขาดความมั่นคง เนื่องจากไม่มีสัญญาเช่าที่ถูกต้องตามกฎหมายกับกรมธนารักษ์หรือหน่วยงานของรัฐ ทำให้ชุมชนตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกไล่รื้อโดยไม่มีทางเลือกหรือที่อยู่อาศัยรองรับในอนาคต ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางทั้งในเชิงกายภาพ สังคม และกฎหมาย ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน (Community Organizations Development Institute (Public Organization), 2024)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของคุณภาพชีวิตดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ซอยพหลโยธิน 54 โดยมุ่งเน้นศึกษากลุ่มประชาชนที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลองเป็นสำคัญ การศึกษารังนี้มุ่งวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในโครงการดังกล่าวว่าอยู่ในระดับใด ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต เช่น ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล และการสนับสนุนทางสังคม ว่ามีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยหรือไม่และอย่างไร ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการ ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายหรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในโครงการบ้านประชารัฐริมคลองอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

คำถามการวิจัย

- 1) ระดับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับใด
- 2) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร มีอะไรบ้าง
- 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ควรทำอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นแนวคิดเชิงพหุมิติที่ใช้สะท้อนการรับรู้ของบุคคลต่อสถานะการดำรงชีวิตของตนเองภายใต้บริบททางวัฒนธรรม ระบบคุณค่า เป้าหมาย ความคาดหวัง และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง โดยองค์การอนามัยโลกยังคงใช้กรอบแนวคิดที่มองคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทั้งมิติด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกรอบที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการศึกษาคุณภาพชีวิตในระดับนานาชาติและสามารถประยุกต์ใช้ได้กับบริบทที่หลากหลาย (World Health Organization, 2024) แนวคิดดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า คุณภาพชีวิตมิได้จำกัดเฉพาะการมีสุขภาพดีหรือรายได้เพียงพอเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ความมั่นคง และความพึงพอใจต่อชีวิตโดยรวมด้วย

วรรณกรรมร่วมสมัย ยังชี้ว่า ปัจจัยกำหนดคุณภาพชีวิตมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายระดับ ทั้งระดับปัจเจก ระดับความสัมพันธ์ และระดับโครงสร้างสังคม งานศึกษาระดับนานาชาติของ Yum (2025) ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจาก 35 ประเทศ พบว่า สุขภาวะทางจิต โดยเฉพาะความเครียดและความโดดเดี่ยวทางสังคม มีอิทธิพลโดยตรงอย่างมากต่อความพึงพอใจในชีวิต ขณะที่ความไว้วางใจทางสังคมและคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเช่นกัน ผลการศึกษานี้สะท้อนว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องให้ความสำคัญควบคู่กันทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงตัวชี้วัดด้านวัตถุหรือรายได้เพียงอย่างเดียว

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยระยะหลังยังสนับสนุนข้อค้นพบดังกล่าว โดยเฉพาะบทบาทของการสนับสนุนทางสังคมและสวัสดิการต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ตัวอย่างเช่นการศึกษาของ Limrueklamruek (2024) พบว่า การสนับสนุนด้านแรงงาน สิ่งของ งบประมาณและบริการ การสนับสนุนด้านอารมณ์ ตลอดจนสวัสดิการด้านสังคมและความมั่นคงในชีวิต ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพชีวิตได้ในระดับสูง ผลการศึกษานี้จึงสนับสนุนข้อเสนอที่ว่า คุณภาพชีวิตเป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการระหว่างทรัพยากร ส่วนบุคคล การเข้าถึงบริการ และเครือข่ายสนับสนุนทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มประชาชนที่เผชิญความเปราะบางด้านที่อยู่อาศัยและความมั่นคงในชีวิต

เมื่อพิจารณาในมิติของที่อยู่อาศัย วรรณกรรมล่าสุดให้ความสำคัญกับ “ที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ” ในฐานะปัจจัยพื้นฐานของคุณภาพชีวิตและความเป็นธรรมทางสังคมอย่างชัดเจน โดย UN-Habitat ระบุว่า ที่อยู่อาศัยไม่ได้เป็นเพียงที่พักอาศัยเชิงกายภาพเท่านั้น แต่เป็นฐานของศักดิ์ศรี ความปลอดภัย ความยืดหยุ่นในการดำรงชีวิต และการเข้าถึงโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งยังชี้ว่า การขาดแคลนที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานหรือการอยู่อาศัยในชุมชนแออัดและการตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นทางการ ส่งผลโดยตรงต่อการเข้าถึงน้ำสะอาด สุขาภิบาล การคมนาคม ความมั่นคงในสิทธิการอยู่อาศัย และคุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชน (UN-Habitat, 2025a; UN-Habitat, 2025b) ในทำนองเดียวกัน ข้อมูลของ UN-Habitat ในประเทศไทยชี้ว่าประเทศไทยยังมีครัวเรือนจำนวนมากที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย และอีกจำนวนมากยังอาศัยอยู่ในสภาพที่อยู่อาศัยด้อยคุณภาพหรืออยู่ในชุมชนไม่เป็นทางการ สะท้อนว่าประเด็นด้านที่อยู่อาศัยยังเป็นปัจจัยสำคัญของความเหลื่อมล้ำและคุณภาพชีวิตในเมืองไทย

นอกจากนี้ วรรณกรรมด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยยังชี้ว่าคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพของสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ความสะดวกในการเดินทาง ความปลอดภัย และการเข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ โดยการประเมินคุณภาพสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยในงานวิจัยล่าสุดเสนอว่า มิติสำคัญของคุณภาพชีวิตในเมืองควรรวมถึงสุขภาวะและความสบายของสิ่งแวดล้อม ความสะดวกของการคมนาคม ความปลอดภัยของเมือง และความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวัน (An et al., 2024) สำหรับชุมชนไม่เป็นทางการ งานวิจัยล่าสุดยังพบว่า ผู้อยู่อาศัยมักเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ด้อยคุณภาพ ปัญหาน้ำท่วม มลพิษ และความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งล้วนส่งผลซ้ำเติมคุณภาพชีวิตในหลายมิติ และทำให้การพัฒนาที่อยู่อาศัยต้องมองควบคู่ทั้งมิติกายภาพ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Egerer et al., 2024)

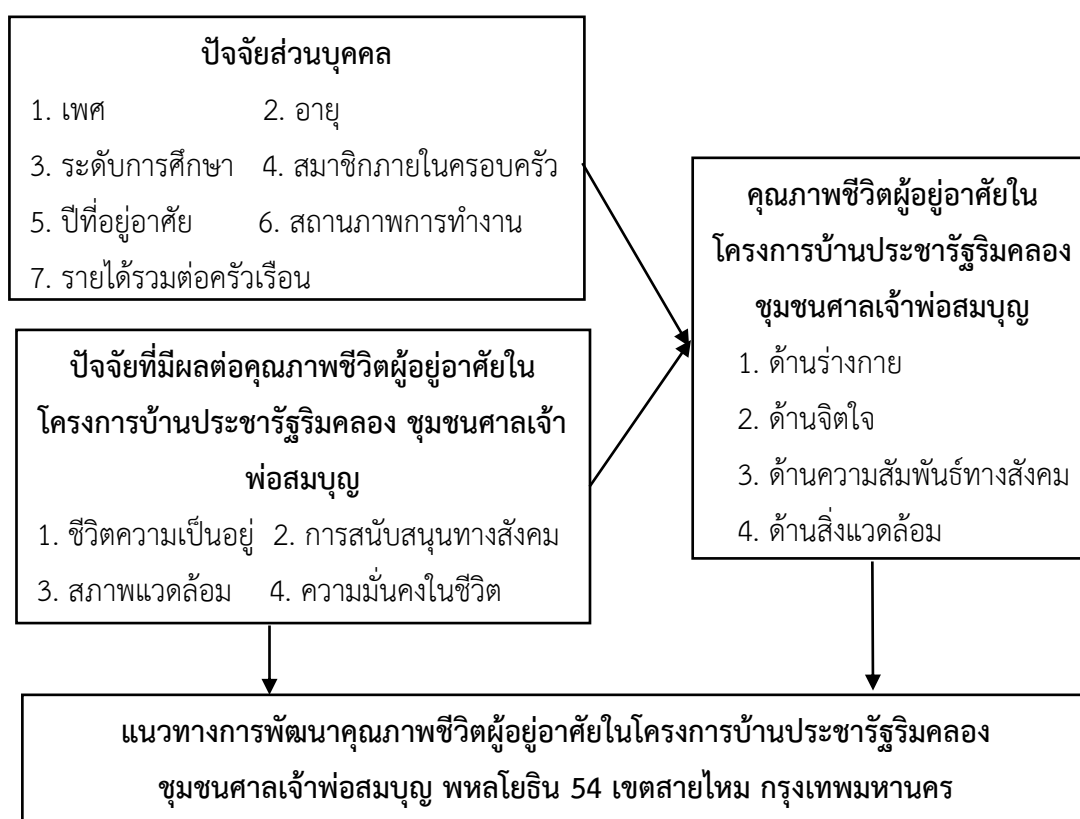
สำหรับบริบทประเทศไทย การพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองยังคงเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาการรुक้าลำน้ำสาธารณะและการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในเมือง รายงานผลการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ระบุว่า การพัฒนาที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในปีงบประมาณ 2567 ยังคงขับเคลื่อนภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะยาว โดยเน้นทั้งการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม การพัฒนาสภาพแวดล้อม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Community Organizations Development Institute (Public Organization), 2024) ขณะเดียวกัน ข้อมูลล่าสุดของกรุงเทพมหานครสะท้อนว่าปัญหาการรुक้าคลองยังคงเป็นประเด็นเชิงโครงสร้างที่มีนัยสำคัญ โดยพบบ้านรुक้าคลอง 7,765 หลัง ครัวเรือนที่เกี่ยวข้อง 5,474 ครัวเรือน และรื้อย้ายแล้วเสร็จ 599 หลัง ซึ่งบ่งชี้ว่าการจัดการปัญหาดังกล่าวยังต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและต้องบูรณาการมิติด้านกายภาพ กฎหมาย และสังคมเข้าด้วยกัน (Bangkok Metropolitan Administration, 2026)

ในภาพรวม วรรณกรรมตั้งแต่ปี 2567 เป็นต้นมา สะท้อนตรงกันว่า คุณภาพชีวิตเป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล สภาวะจิตใจ การสนับสนุนทางสังคม คุณภาพที่อยู่อาศัย และ

การเข้าถึงบริการพื้นฐาน โดยเฉพาะในชุมชนเมืองเปราะบาง ที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมีบทบาทเป็นทั้งเงื่อนไขพื้นฐานของการดำรงชีวิตและกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยอธิบายได้ว่า การพัฒนาที่อยู่อาศัยในลักษณะดังกล่าวสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้มากน้อยเพียงใด และมีปัจจัยใดบ้างที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในบริบทชุมชนริมคลองอย่างเป็นรูปธรรม (World Bank, 2024; Community Organizations Development Institute (Public Organization), 2024; Bangkok Metropolitan Administration, 2026)

กรอบแนวคิด

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร แล้วนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดของวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ จำนวนทั้งสิ้น 171 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สอบถามในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต และคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ (1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องตรวจสอบความถูกต้อง และ (2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (Try Out) โดยทดลองใช้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนบางบัว จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.7 ซึ่งในการวิจัยนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Alpha Coefficient) เท่ากับ .880

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ (1) หลังจากได้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพ และนำไปทดลองใช้แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสืออนุญาตเพื่อเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยถึงหน่วยงาน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามและขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล (2) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ไปขออนุญาต ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการแจกแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบและทำการวิเคราะห์ข้อมูล (3) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

5) การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติ จำนวน (N) และร้อยละ (%) ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยใช้วิธีการหาค่าทางสถิติ และการแปลความหมาย โดยนำค่าเฉลี่ยรายข้อมาเทียบกับเกณฑ์เพื่อหาระดับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

- 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประธานและคณะกรรมการชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ จำนวน 5 คน
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ระดับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง อยู่ในระดับใด ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง มีอะไรบ้าง และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ควรทำอย่างไร
- 3) การทดสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์
- 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกตามแบบสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ
- 5) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้ในการจัดหมวดหมู่สัมภาษณ์และตีความหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยใช้ในการจัดหมวดหมู่คำสัมภาษณ์และตีความวัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบสัมภาษณ์ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยพิจารณาความเหมือนความแตกต่างของสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์และจัดหมวดหมู่ให้ได้ประเด็นหลักทรงสภาพทั่วไปของแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานครวิเคราะห์โดยวิธีเรียงลำดับความสำคัญและจำนวนความถี่พร้อมบรรยายประกอบ
- 6) ทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ที่มีตัวแปรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยใช้ t-test และทดสอบความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกภายในครอบครัว ปีที่อยู่อาศัย สถานภาพการทำงาน รายได้รวมต่อครัวเรือน โดยใช้ One way ANOVA (F-test)
- 7) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ใช้สถิติ Person product-moment correlation coefficient โดยกำหนดในสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ มีรายละเอียดดังนี้ต่อไป นี้ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มีค่าตั้งแต่ -1 ถึง 1 ค่าลบ แสดงความสัมพันธ์ทางลบหรือทางตรงกันข้าม ค่าบวก แสดงความสัมพันธ์ทางบวกหรือทิศทางเดียวกัน $r = .50$ ถึง 1.00 หรือ 150 ถึง -1.00 ถือว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์ในระดับสูง $r = .30$ ถึง $.49$ หรือ $r = -.30$ ถึง $-.49$ ถือว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์

ในระดับปานกลางกลากลาง $r = .10$ ถึง 29 หรือ $-.10$ ถึง -29 ถือว่าข้อมูลมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ $r = .00$ ถือว่าข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย

จากการวิจัยคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 52.0 จำนวน 89 คน และเป็นหญิง ร้อยละ 48.0 จำนวน 82 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 42.1 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 28.7 ส่วนใหญ่สถานภาพการทำงาน อื่น ๆ ร้อยละ 41.5 ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน ร้อยละ 52.0 ส่วนใหญ่อยู่อาศัย 1-5 ปี และ 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 26.3 และส่วนใหญ่มีรายได้รวมครัวเรือนต่อเดือน 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 38.6

2. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00, S.D. = .434$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ชีวิตความเป็นอยู่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14, S.D. = .471$) รองลงมา ด้านความมั่นคงในชีวิต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99, S.D. = .523$) และลำดับสุดท้าย ด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90, S.D. = .648$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 3 ลำดับ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านชีวิตความเป็นอยู่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.14, S.D. = .471$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ เข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24, S.D. = .640$) รองลงมา มีความสุขกับชีวิตในปัจจุบันอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21, S.D. = .664$) และลำดับสุดท้าย มีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92, S.D. = .724$)

2.2 ด้านความมั่นคงในชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.99, S.D. = .523$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่ มั่นใจว่าตนเองสามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้ในอนาคตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11, S.D. = .739$) รองลงมา มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยในระยะยาวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10, S.D. = .775$) และลำดับสุดท้าย มีเงินออมหรือแหล่งเงินฉุกเฉินในกรณีจำเป็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87, S.D. = .917$)

2.3 ด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90, S.D. = .648$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่ พอใจในสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05, S.D. = .806$) รองลงมา ชุมชนของมีความสะอาด และความสะดวกสบายภายในการเดินทางอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91, S.D. = .800$) และลำดับสุดท้าย มีการจัดการน้ำเสียภายในชุมชนอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78, S.D. = .954$)

3. คุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ จำนวน 171 คน จำแนกค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D.= .421) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.20, S.D.= .439) รองลงมา ด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.19, S.D.=.698) และลำดับสุดท้าย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.97, S.D.=.881) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 3 ลำดับ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.20, S.D.= .439) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต (เช่น มีความสุข, มีความสงบ, มีความหวัง) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.21, S.D.=.652) รองลงมา มีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.21, S.D.=.605) และลำดับสุดท้าย มีโอกาสได้ผ่อนคลายความเครียดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D.=.665)

3.2 ด้านร่างกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. =.698) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่มีกำลังเพียงพอในการจะทำสิ่งต่างๆ (เช่น ทำงาน หรือการใช้ชีวิตประจำวัน) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.38, S.D.=3.03) รองลงมา ได้รับการพักผ่อน นอนหลับเพียงพออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.29, S.D.=.610) และลำดับสุดท้าย ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11, S.D.=.667)

3.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = .477) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าส่วนใหญ่ได้รับหรือให้กำลังใจจากสมาชิกในครอบครัวเมื่อเจอปัญหาในชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.18, S.D.= .694) รองลงมา ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินหรือสิ่งของจากตัวแทนภาครัฐอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.96, S.D.= .750) และลำดับสุดท้าย ได้รับการยกย่องและชื่นชมจากตัวแทนภาครัฐอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86, S.D.= .766)

4. ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัย ในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการทำงาน สมาชิกในครอบครัว ปีที่อยู่อาศัย แตกต่างกัน และปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัย โดยจำแนกตามรายได้รวมครัวเรือนต่อเดือน ไม่แตกต่างกัน

5. ความสัมพันธ์ของปัจจัยบุคคลที่ต่างกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านการสนับสนุนทางสังคม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านความมั่นคงในชีวิต มีความสัมพันธ์บวกกับคุณภาพผู้อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .01 โดยพิจารณาระดับความสัมพันธ์ พบว่าภาพรวม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ (r = .587**) มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับคุณภาพผู้อยู่อาศัย ด้านการสนับสนุนทางสังคม (r = .428**) ด้านความมั่นคงใน

ชีวิต ($r = .427^{**}$) ด้านสภาพแวดล้อม ($r = .322^{**}$) มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับคุณภาพผู้สูงอายุ

6. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การส่งเสริมอาชีพ เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับรายได้และศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีอาชีพประจำหรือมีรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการของคนในชุมชน 2) การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เน้นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พัฒนา และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน แม้ชุมชนมีความสามัคคีในระดับหนึ่ง แต่ยังมีผู้สูงอายุบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม และ 3) การพัฒนาสภาพแวดล้อม การจัดการพื้นที่ให้สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างเพิ่มเติม การซ่อมแซมทางเดิน และปรับระบบระบายน้ำให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปและอภิปรายผล

คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านร่างกายส่วนใหญ่มีกำลังเพียงพอในการจะทำสิ่งต่าง ๆ เช่น เรื่องงาน หรือการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้น ได้รับการพักผ่อนนอนหลับเพียงพอ รวมทั้งมีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต เช่น มีความสุข มีความสงบ มีความหวัง เป็นต้น มีสมาธิในการทำงาน สอดคล้องกับ Khangtho (2014) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่หน่วยงาน บริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่หน่วยงานบริการชุมชน มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยประชาชนพื้นที่หน่วยงานบริการชุมชน คลินิกศูนย์แพทย์พัฒนา มีคุณภาพชีวิตในด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจและด้านสัมพันธภาพทางสังคม ยังสอดคล้องกับ Pakdeekeeraiprawan (2016) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสนตอ หมู่ 11 ตำบลท่าผา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตโดยใช้แบบชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก ด้านจิตใจ มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก ด้านสัมพันธภาพทางสังคม มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก ด้านสิ่งแวดล้อม มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก และคุณภาพชีวิตโดยรวม มีระดับคุณภาพอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดี

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านชีวิตความ

เป็นอยู่ ส่วนใหญ่ เข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณภาพมีความสุขกับชีวิตในปัจจุบัน มีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็น ด้านการสนับสนุนทางสังคม ได้รับการดูแลหรือสนับสนุนจากผู้นำชุมชนหรือ คณะกรรมการชุมชน ได้รับการดูแลหรือสนับสนุนจากผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Kayen (2011) ที่ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนทุ่งสองห้องของการเคหะแห่งชาติ โดยแบ่งมิติของคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม และพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่ ระดับการศึกษา การสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกครอบครัว รายได้รวมครัวเรือนการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว การมีความรัก ความเคารพและนับถือต่อกัน การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหรือตัดสินใจเรื่องสำคัญของครอบครัว การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและแก้ปัญหาขัดแย้งกันด้วยเหตุผล การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนและเพื่อนบ้าน และการสนับสนุนทางสังคมจากญาติพี่น้อง ยังสอดคล้องกับ Khamthip (2012) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดดัชนีคุณภาพชีวิตและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งได้วิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้นพบว่า ดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้นพบว่า ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมและการศึกษา ด้านสวัสดิการสังคม ด้านความมั่นคง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยการอยู่อาศัยด้านการบริหารจัดการ ด้านชีวิตชุมชน มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมอาชีพ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้อยู่อาศัย สอดคล้องกับ Praditphon (2010) ศึกษาวิจัยเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับบ้านปราสาท การศึกษาคุณภาพชีวิตในชุมชนท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลดีมากกว่าส่งผลเสีย และกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่ากลุ่มที่ไม่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตนั้น ชุมชนและภาครัฐควรให้ความสำคัญในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนและการสร้างความตระหนักให้กับชาวชนและกลุ่มบุคคลในวัยทำงานให้เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวมากขึ้น ยังสอดคล้องกับ Saengthongket (2013) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของหมู่บ้านปิยะมิตร1 ตำบลเนาะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแผนพัฒนาขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลเนาะแมเราะ ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนภายในหมู่บ้านประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเนาะแมเราะ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน รวมถึงผู้ที่มีบทบาทสำคัญในหมู่บ้าน อุปสรรคและปัญหา คือ 1) การขาดความเอาใจใส่ดูแลด้านงบประมาณสนับสนุน 2) ความวิตกกังวลของประชาชนที่มีต่อที่ดินทำกินที่ทางหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้หลังจากการยอมรับเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย 3) ขมรมปิยมิตรไทย ซึ่งเป็นการรวมตัวของอดีตโจรจีนคอมมิวนิสต์ด้วยกันคอยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน คนกลางแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งบางครั้งการต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหามองอาจเป็นความต้องการของคนจากภายนอกหมู่บ้าน 4) เทคโนโลยีวิทยาการ ในการประกอบการเกษตรบางอย่างมีความล่าช้าในการได้รับความช่วยเหลือ ถ่ายทอดความรู้จากองค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นพบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐริมคลอง ชุมชนศาลเจ้าพ่อสมบุญ พหลโยธิน 54 เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน และการพัฒนาสภาพแวดล้อม โดยทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยตรง การส่งเสริมอาชีพเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ครัวเรือน ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ขณะที่การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน ส่วนการพัฒนาสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ ความปลอดภัย และสุขภาวะของคนในชุมชน โดยสรุปข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยควรดำเนินควบคู่กันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพเพิ่มเติมให้แก่คนในชุมชน
- 2) ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการดูแลสุขภาพกาย รวมถึงส่งเสริมให้ไปหาชนได้ออกกำลังกาย
- 3) เสริมสร้างความรู้ในด้านการดำเนินชีวิตที่ดี กิจกรรมผ่อนคลายและสร้างคุณค่าให้กับ
- 4) กระตุ้นให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์กันภายใน
- 5) ควรส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) คว้าศึกษาการพัฒนาศักยภาพและการสร้างอาชีพของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้านประชารัฐ
ริมคลอง เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
- 2) คว้าศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านประชารัฐริมคลอง
เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร
- 3) คว้าศึกษาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในโครงการบ้าน
ประชารัฐริมคลอง กรุงเทพมหานคร
- 4) คว้าศึกษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมท่้องผู้อยู่อาศัยโครงการบ้านประชารัฐ
- 5) คว้าศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบยั่งยืนของชุมชนบ้านประชารัฐริมคลองโดยใช้
แนวคิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม

REFERENCES

- An, Y., Wang, J., Li, X., et al. (2024). An assessment of urban residential environment quality based on multi-source data. *Land*, 13(6), Article 823.
- Bangkok Metropolitan Administration. (2026). *Bangkok canal encroachment housing dashboard*. <https://monitor.bangkok.go.th/bmaokr70/klong2569.html>.
- Community Organizations Development Institute (Public Organization). (2017). *Annual report 2017*. https://web.codi.or.th/printing_media/20180620-4669/.
- Community Organizations Development Institute (Public Organization). (2024). *Report on housing and quality of life development for low-income people in urban and rural areas, fiscal year 2024*. https://web.codi.or.th/printing_media/20250626-62443/.
- Community Organizations Development Institute (Public Organization). (2025). *Project implementation report under the annual action plan, fiscal year 2024*. https://web.codi.or.th/operating_results/20250324-60390/.
- Egerer, M., et al. (2024). A bottom-up perspective on green infrastructure in informal settlements: Understanding nature's benefits through lived experiences, *Urban Forestry & Urban Greening*, 94, 128231.
- Khamthip, A. (2012). *Quality of life of people in Chiang Mai Municipality* [Master's thesis, Graduate School, Chiang Mai University].
- Khangtho, N. (2014). *Quality of life of people in the community service unit area, Medical Development Clinic*. [Master's special project in Public Administration, General Administration Program. Burapha University].

- Kayen, C. (2011). Quality of life of residents in Thung Song Hong community of the National Housing Authority. Master's special project.
- Limrueklamruek, A. (2024). Factors affecting the quality of life of older adults in Khao Kaeo Si Sombun Subdistrict, Thung Saliam District, Sukhothai Province. *Northern Science and Technology Journal*, 5(1), 42–57.
- MGR Online. (2017, June 22). *Baan Pracharath Rim Khlong moves forward with relocation and construction of new houses, highlighting three model communities*. <https://mgronline.com/qol/detail/9600000063885>.
- Pakdeekeeraiprawan, P. (2016). *Quality of life of residents in Ban Saen To Community, Village No. 11, Tha Pha Subdistrict, Ko Kha District, Lampang Province*. Master's thesis in Social Work, Social Welfare Administration and Policy Program. Thammasat University.
- Praditphon, P. (2010). *Quality of life in home stay community: a case study of Ban Prasat home stay, amp hoe NonSung, changwat Nakhon Ratchasima*. Research report. Office of Science, Research and Innovation Promotion.
- Saengthongket, S. (2013). *Quality of life development in Piyamit 1 Village, No Mae Ro Subdistrict, Betong District, Yala Province*. Master's thesis, Department of Political Science, Graduate School, Ramkhamhaeng University.
- UN-Habitat. (n.d.). *Urbanization in Thailand: Building inclusive & sustainable cities*. <https://unhabitat.org/thailand>.
- UN-Habitat. (2025a). *Annual report 2024: Adequate housing for all*. <https://unhabitat.org/annual-report-2024>.
- UN-Habitat. (2025b). *2024 annual report: The housing gap is widening*. <https://unhabitat.org/news/02-jun-2025/2024-annual-report-the-housing-gap-is-widening>.
- World Bank. (2024, March 25). *Thailand systematic country diagnostic update 2024: Shifting gears toward sustainable growth and inclusive prosperity*. <https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/thailand-scd2024>.
- World Health Organization. (n.d.). *WHOQOL-BREF*. <https://www.who.int/tools/whoqol/whoqol-bref>.
- Yum, S. (2025). The determinants of the quality of life across the world. *Quality & Quantity*. 60(1), 1661-1677.